

20. 12. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Změny institutu dovolání v civilním řízení

Úprava dovolání nedoznala od velké novely zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád (dále jen „o.s.ř.“), učiněné zákonem č. [30/2000](#) Sb., až do nedávné doby, žádné významné změny. Radikální krok mající za následek změnu koncepce dovolání učinil až Ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, ke dni 31. 12. 2012 ruší ust. § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. upravující tzv. nenárokové dovolání. Mohli bychom polemizovat, zda byl Ústavní soud vůbec oprávněn uvedené ustanovení v daném řízení zrušit, ale tato úvaha není účelem tohoto článku. Na tomto místě budou shrnuty podstatné rysy nového dovolacího řízení.

Dle stávající právní úpravy lze dovoláním napadnout:

- a) rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé,
- b) rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení), proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil, a
- c) rozhodnutí, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže odvolání není přípustné podle písm. b) a dovolací soud dospěje k názoru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Dle ust. § 237 odst. 3 o.s.ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Jak již bylo zmíněno, Ústavní soud ust. § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. zrušil. Ústavní soud spatřuje protiústavnost dotčeného ustanovení především v tom, že porušuje princip předvídatelnosti, jež musí být právnímu státu vlastní, neboť je projevem zásady právní jistoty a zásady rovnosti subjektů. Navíc se nepředvídatelností soudních rozhodnutí zvyšuje riziko odepření spravedlnosti.

Ústavní soud vyjádřil v dotčeném nálezu svou představu o nové právní úpravě dovolání, když uvedl, že: *„Jednak musí být ona právní úprava adekvátně přístupná tak, aby osoby byly schopné seznat, že pravidlo, které vytvořila, dopadá na konkrétní věc. Druhým požadavkem je, že normu nelze považovat za (zákon) právo - "law", není-li dostatečně přesně formulovaná tak, aby umožnila osobám přizpůsobit chování. Osoba musí být schopná, jsouc eventuálně vybavená vhodnou odbornou radou, předvídat důsledky, jež může vyvolat určité (její) chování, a to se stupněm jistoty, který*

odpovídá okolnostem. Důsledky nemusí být předvídatelné s absolutní jistotou, neboť zkušenost ukazuje, že to je nedosažitelné. V souladu s řečeným je mnoho pravidel nutně formulováno takovým způsobem, který je více či méně vágní, a jejich interpretace a aplikace jsou otázkami praxe...

Nová úprava dovolání by měla mít jasnou teoretickou koncepci především v tom smyslu, jaké účely či funkce chce takový opravný prostředek sledovat (a to při respektu k dosavadní judikatuře Ústavního soudu a přirozeně též s ohledem na funkce, které má plnit Nejvyšší soud, viz shora), k čemuž Ústavní soud poskytl zákonodárci dostatečně dlouhou lhůtu skrze odložení vykonatelnosti derogačního výroku.“

Ústavní soud tedy zrušil ustanovení o.s.ř. upravující přípustnost dovolání u rozhodnutí zásadního právního významu, ale samotné ust. § 237 odst. 3 o.s.ř., které zásadní právní význam definuje, ponechal v platnosti. Ústavní soud tedy na jedné straně negativně posoudil především vágní definici zásadního právního významu obsaženou v ust. § 237 odst. 3 o.s.ř. a s tím související nejednotnou judikaturu Nejvyššího soudu, která vede k nepředvídatelnému rozšiřování, a jinde zase k nepředvídatelnému zužování vymezení, které rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam a bude tedy hodnoceno jako přípustné, a které nikoli. Ústavní soud rovněž nesouhlasil se způsobem, jakým Nejvyšší soud rozhodoval o odmítnutí dovolání z důvodu, že ve věci nebyl shledán zásadní právní význam. Na druhé straně však samotnou definici zásadního právního významu ponechal v platnosti.

S tímto polovičatým řešením se museli vypořádat zákonodárci.

V květnu 2012 bylo ve vládě započato projednávání návrhu novely o.s.ř., obsahující i celkovou změnu koncepce dovolání. Novela hladce prošla legislativním procesem a dne 27. 11. 2012 byla novela o.s.ř. vyhlášena ve Sbírce zákonů v částce 148 pod číslem 404/2012 Sb. Účinnost nové úpravy dovolání byla stanovena od 1. 1. 2013.

Dle nového ust. § 237 o.s.ř.: *Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se:*

- *odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo*
- *která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo*
- *je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo*
- *má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.*

Prakticky jediný rozdíl mezi zrušeným ust. § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. ve spojení s původním ust. § 237 odst. 3 o.s.ř. a novým ust. § 237 o.s.ř. je tedy v tom, že výčet podmínek, při jejichž splnění se jedná o rozhodnutí zásadního právního významu, je nově taxativní. Bývalo by tedy v podstatě stačilo pouze vypustit slovo *zejména* z ust. § 237 odst. 3 o.s.ř., a efekt by byl podobný. Nutno ale dodat, že novelizace institutu dovolání je rozsáhlejší a vede k mnohým zjednodušením.

Dovolací důvod je nově omezen na jediný, jímž je *nesprávné právní posouzení věci*. Nadále tedy nelze proti rozhodnutí odvolacího soudu namítat důvody zmatečnosti, ani jiné vady řízení nebo pochybení ve zjištění skutkového stavu věci. Nová právní úprava výslovně stanoví požadavek vymezení dovolacího důvodu, a to tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a vyloží, v čem spatřuje špatnou právní kvalifikaci napadeného rozhodnutí.

Předmětná novela o.s.ř. zavádí vedle změny koncepce přípustnosti dovolání i další změny týkající se tohoto mimořádného opravného prostředku, které mají pomoci dosáhnout kýžených cílů, tedy ulevit Nejvyššímu soudu od obrovského nápadu dovolání a vrátit mu prostor pro jeho klíčovou funkci

sjednocovatele judikatury soudů nižších instancí, jakož i omezit průtahy v soudním řízení jako takovém.

V *jednoduchých otázkách*[1] bude nadále rozhodovat pouze jediný soudce - předseda nebo pověřený člen senátu, přičemž o.s.ř. stanoví na odůvodnění takovýchto rozhodnutí pouze minimální požadavky.

Dalšímu prodlužování soudního řízení by mělo být zabráněno zavedením jisté možnosti apelace v rámci dovolacího řízení. Nejvyšší soud bude nově oprávněn *přímo změnit rozhodnutí odvolacího soudu* (případně i soudu prvního stupně). Podmínkou je, že *dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout*. Tato novinka by mohla některá řízení výrazně zkrátit, neboť soudy nižších stupňů, které jsou vázány právním názorem Nejvyššího soudu, nebudou nuceny vést formálně nové řízení s předem stanoveným výsledkem.

O.s.ř. v novém ust. § 239 o.s.ř. zavádí kvalifikovanější způsob rozhodování o přípustnosti dovolání, kdy o tomto rozhoduje výlučně Nejvyšší soud, a to jednomyslným rozhodnutím senátu. O přípustnosti dovolání musí Nejvyšší soud rozhodnout ve lhůtě 6 měsíců ode dne, kdy mu byla věc předložena. Toto pravidlo by mělo vést k větší předvídatelnosti rozhodnutí o přípustnosti dovolání a zároveň k větší právní jistotě, neboť Nejvyšší soud bude muset rozhodnout ve stanovené lhůtě.

Na druhou stranu byl podstatně zúžen okruh věcí, v nichž je dovolání absolutně *nepřípustné*. Zpřehlednění přípustnosti, resp. nepřípustnosti dovolání je třeba kvitovat. Nově jsou případy, v nichž je dovolání nepřípustné, stanoveny v ust. § 238 o.s.ř. Z níže uvedeného přitom neexistuje výjimka. Dovolání dle výše uvedeného ustanovení nelze nově podat v následujících věcně vymezených případech:

- *ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení,*
- *ve věcech mezinárodních únosů dětí podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, nebo podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství,*
- *ve věcech upravených zákonem o registrovaném partnerství,*
- *ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce,*
- *proti usnesením, proti nimž je přípustná žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 4 o. s. ř.,*
- *proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném.*

Dále je dovolání absolutně nepřípustné i v následujících, tentokrát hodnotově vymezených případech:

- *proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50.000 Kč, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv, o pracovněprávní vztahy nebo o věci uvedené v § 120 odst. 2; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.*

K posledně uvedenému nutno dodat, že pro závěr, zda bylo dovoláním napadeným výrokem rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50.000 Kč[2], je u opětujícího se peněžního plnění v souladu s ust. § 237 odst. 2 o. s. ř. rozhodný součet všech opětujících se plnění; jde-li však o peněžité plnění na dobu života, na dobu neurčitou nebo na dobu určitou delší než 5 let, je rozhodný pouze pětinašobek výše ročního plnění.

Vzhledem k tomu, že důvodem přijetí nových pravidel pro posouzení přípustnosti dovolání bylo mimo

jiné přetížení Nejvyššího soudu a průtahy při rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku, nelze se nezmínit o související novelizaci zákona o Ústavním soudu v části týkající se přípustnosti ústavní stížnosti.

V současnosti je dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost nepřipustná v případě, že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (jak zákon o Ústavním soudu stanoví v ust. § 72 odst. 3), to ale neplatí pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, který o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů záviselých na jeho úvaze (ust. § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu), což je právě i dovolání dle brzy již neplatného ust. § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Od 1. 1. 2013, v souladu s novou úpravou dovolání, bude přístup přesně opačný a podmínka vyčerpání veškerých zákonem poskytnutých procesních prostředků bude platit i pro mimořádný opravní prostředek, který rozhodující orgán může odmítnout jako nepřipustný z důvodů záviselých na jeho úvaze.

Každý stěžovatel bez výjimky, tedy i ten, který měl dosud možnost volby, zda se obrátí rovnou na Ústavní soud, nebo předtím využije i možnost zvrátit pro něj nepříznivé rozhodnutí odvolacího soudu i před soudem Nejvyšším, bude nově povinen vyčerpat všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje, a to včetně mimořádného opravného prostředku dovolání. V případě, že tak neučiní, bude ústavní stížnost bez dalšího nepřipustná.

Důsledkem této úpravy bude, že Ústavní soud *nebude moci odmítnout* ústavní stížnost podanou až po tom, co Nejvyšší soud odmítne podané dovolání, z důvodu její opožděnosti. Dále je ale také velmi pravděpodobné, že se zvýší počet dovolání, a to především proto, že jejich využití bude podmínkou možnosti podat následně ústavní stížnost.

Až praxe ukáže, zda bude ubývat případů končících dovoláním k Nejvyššímu soudu, resp. zda se podaří naplnit záměr, aby rozhodnutí o dovolání byla vydávána v průběhu půl roku, nikoli v horizontu roku a více, jak je tomu dnes. Ačkoli nejsem přesvědčena o ústavnosti postupu, který zásadní změnu koncepce dovolání nastartoval, považuji příslušné změny o.s.ř. za přínosné.

Nelze ale vyloučit ani možnost, že novelizovaný o.s.ř. prostřednictvím některých v něm přijatých změn sice zamezí zbytečným průtahům dovolacího řízení, ale na druhé straně, prostřednictvím jiných zásahů do stávající právní úpravy, a to především ve věci přípustnosti podání ústavní stížnosti dle zákona o Ústavním soudu, případů řešených Nejvyšším soudem přibude.

Mgr. Kateřina Kavková,
advokátka

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: kavkova@iustitia.cz

[1] O odmítnutí dovolání pro opožděnost a o zastavení řízení o dovolání z důvodu zpětvzetí dovolání.
[2] Doposud je hranice odlišena pro věci občanskoprávní (50 000 Kč) a obchodněprávní (100 000 Kč).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Systémová podjatost ve správním řízení aneb požadavek na překročení nadkritické míry rizika systémové podjatosti](#)
- [Daňová ztráta a její vliv na lhůtu pro stanovení daně](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Holdingové struktury a odpovědnost mateřské společnosti](#)
- [Několik poznámek z pera Nejvyššího soudu k nemocem z povolání a důkazní nouzi](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulační požadavky a praktické aspekty](#)
- [Pacht závodu a zákaz přenechání věci třetí osobě](#)
- [Přičitatelnost jednání třetích osob dlužníkovi pro účely posouzení neúčinnosti: ano nebo ne?](#)
- [10 otázek pro ... Piotra Adamczyka](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)